

האזינו – בדרך לגאולה דר' רבקה שביב

שירת האזינו. שירה שהקב"ה מבקש שהיא תילמד ותהיה שגורה על לשוננו: "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדו את בני ישראל שימיהם לפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל" (דברים לא, יט). מה מיוחד כל-כך בשירה הזאת?

וכבר הקשה רי"א אברבנאל בהקדמתו לפרשת וילך: "מה צורך ראה השם יתברך בשירה הזאת? האם נאמרו בה דברים אשר לא נאמרו כבר?".

נפתח בהתבוננות ברעיונות המרכזיים של השירה. השירה קוראת לנו להתבונן בהיסטוריה: "זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר שאל אביך וגדך זקניך ויאמרו לך" (שם, ז). ההתבוננות הזאת מלמדת אותנו שיד ה' פועלת בהיסטוריה מתוך עשיית משפט וצדק. אותו אל שבחר (שם, ט), שמר עלינו בכל תלאות "בנו מכל העמים" פי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו המדבר (בפסוקים י-יב), הביאנו לארץ השופעת כל טוב (בפסוקים יג-יד), ולאחר שבחרנו לנטוש אותו (בפסוקים טו-יח), נטש אותנו לידי זרים (פסוקים יט-כה). פסוק כו מבטא את אמרתו אפאיהם אשבייתה מאנוש זכרם – עולה לראשונה בתנ"ך במפורש "שיא הנטישה הווה אמינה להשמיד את עם ישראל! אך מכאן ואילך מתפוגג רעיון נורא זה ויש מפנה. מה שמחולל אותו איננו תהליך של תשובה אלא חשש מחילול השם "פן ינכרו צרימו פן יאמרו" (שם, כו). כאן גם מתברר מרחב הבחירה של האדם לפרש "ידנו רמה ולא ה' פעל כל זאת את האירועים ההיסטוריים, ומתברר שכשם שההתבוננות האדם בהיסטוריה עשויה לחולל אמונה היא גם עלולה להביאו לכפירה, והכל תלוי בפרשנות של האדם למהלך האירועים. בכדי למנוע פרשנות מוטעית זאת מתנחם ה' על כעסו, מתערב לטובת בני עמו ונוקם את שפיכות דם (פסוקים כח-מג).

הפסוק האחרון "כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו" (שם, מג) חוזר לרעיון יסוד שהובא כבר בבית שכתה ה' עם נח לאחר המבול "שפך דם האדם באדם דמו ישפך" (בראשית ט, ו) ובסיומו של חומש במדבר "ולאָרץ לא יכפר לדם אשר שפך בה פי אם בדם שפכו" (במדבר לה, לג).

הרב אלחנן סמט בעיוניו לפרשת האזינו הראה שרובה של השירה איננו חידוש מבחינת התוכן וכבר נאמר בדרך פרזאית בפרשת וילך ובמקומות נוספים בחומש דברים. לטעמו החידוש שבה הוא הסגנון השירי שיש בו עוצמה שאין לביטוי הפרזאי, ולכן הוא מתאים יותר להיחקק בתודעתם ובליבותיהם של ישראל לכל הדורות.

לעומת זאת רמב"ן ראה את שירת האזינו כאחת האופציות האפשריות לתהליך ההיסטורי שמציעה התורה והוא הצביע על חידוש מהותי שלה:

והנה אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה, רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, שהוא יתברך יעשה בנו בתוכחות חמה, אבל לא ישבית זכרנו, וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה והגדולה והחזקה, וכפר על חטאתינו למען שמו. אם כן, השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה על כרחן של מינין.

דחיית ההווה אמינה להשמיד את עם ישראל מבטיחה את המשך קיומו של העם לנצח. ויותר מכך, ביטול ההתניה של תשובת ישראל ושיבתם לעבוד את השם כתנאי לשינוי במצבם, מלמדת שבכל מקרה יהיה מהפך חיובי במצבם. בכך מציגה שירת האזינו תסריט

הפוך ממה שהוצג עד כה בחומש דברים. חומש דברים מציג שלוש אופציות לעתיד. הראשונה בפרק ד, שמזכיר את פתיחתה של שירת האזינו. לפי האופציה הזו עם ישראל יצא לגלות, ישוב בתשובה, ויישאר בגלות:

{כו} **העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה לא תאריכו ימים עליה כי השמד תשמדון:** {כז} והפיץ ה' אתכם בעמים ונשארתם מתי מספר בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה: {כח} ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון: {כט} ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך: {ל} בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו: {לא} כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישפח את ברית אבתיך אשר נשבע להם.

תסריט אחר יש בפרק ל, ולפיו התשובה היא תנאי לגאולה מן הגלות, שתוארה בברכות והקללות בפרק כח:

{א} והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה: {ב} ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום ונבניך בכל לבבך ובכל נפשך: {ג} ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה:

ואילו לפי שירת האזינו, אמנם לא מתוארת יציאה לגלות (והרב סמט הציע בעיוניו לפרשה לראותה כתוכחה המיועדת לימי ישיבתם של ישראל בארצם לפני התקופה האשורית), אך מתואר מצב קשה מאד על סף השמדה, והמפנה ההיסטורי יתחולל ללא קשר לתהליך התשובה.

המחלוקת בין רבי אליעזר לרבי יהושע על התנית תהליך הגאולה (ראו בבבלי סנהדרין צז ע"ב) מבוססת אם-כך על התסריטים המגוונים הקיימים בתורה בנוגע לעתיד. נמצאנו למדים שחומש דברים הציג מנעד רחב של אפשרויות לתהליכים היסטוריים אפשריים ובכך הוא נתן מרחב לבחירת האדם בכל דור ובכל שעה. יהי רצון שנצל אנו את השעה המיוחדת הזו בפתחה של השנה ונצל את מרחב הבחירה שניתן לנו ונבחר לשוב ולקיים את כל דברי התורה הזאת.